

OKULDA BAŞARISIZLIK VE ÖNLENMESİ

Doç. Dr. Mahmut TEZCAN*

Okul başarısızlığı, ilk öğretimden, yüksek öğretimin sonuna kadar tüm öğretim kademelerinde görülen bir olgudur. Hem çocuk, hem de ailesi için bir üzüntü kaynağıdır. Fakat başarısızlık sebepleri anne baba tarafından bilinmez. Okul başarısızlığı, çok çeşitli sebeplere bağlanabilir. Bunlar:

I. Bireysel ve

II. Sosyal grupta toplanabilir.

I. Bu grupta, öğrencinin doğuştan getirdiği kalıtsal sebepler ve bireysel özellikler söz konusudur.

II. A) Aileden kaynaklanan sebepler,

B) Okulun niteliğinden doğan sebepler,

C) Ekonomik imkânların yetersizliğinden doğan sebepler.

Birinci grupta bireysel başarısızlık sebepleri olarak, zekâ yetersizliği, fiziksel ya da fizyolojik bir özür rol oynamaktadır. Zekâ yetersizliğinde öğrenme güçlüğü ortaya çıkar. Böyle çocukların öğrenme hızı yavaştır. Bunlar normal çocuklarla aynı okulda olursa başarısız olurlar. Bu çocuklar, kendileri gibi aynı nitelikteki çocukların bulunduğu okullarda eğitilmelidirler. Bunların özel eğitimle ev ve okul hayatına kısmen uyumları sağlanabilir. Psikiyatr, doktor, psikolog denetimi altında bulundurulmalıdırlar. Bu çocuklara verilecek eğitimin amacı, çocuğu canlandırmak, etken duruma getirmek, ilgi ve dikkatini uyandırmak, el becerileri kazandırmak, kendi kendini yönetebilecek sosyal bir varlık durumuna getirmek olmalıdır.

Çocuk, yavaş öğrenen, ağır gelişen bir öğrenci ise, ailenin öğretmenle işbirliği yaparak öğretim yöntemini belirlemesi, çocuğu teşvik etmesi, ona cesaret ve güven vermesi gerekir. Başarılı olduğu alanlarda

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü

onu ödüllendirmek, başarısız olduğu alanlarda ona yardımcı olmak gerekir. Küçük gruplar halinde özel öğretim yöntemleri uygulamak da bu tür çocukları başarılı kılabilir.

İkinci grupta toplumsal sebepler söz konusudur.

A) *Aileden kaynaklanan başarısızlık sebepleri:*

a) Önce, ruhsal rahatsızlıklar, duygusal sorunlar belirtilebilir. Duygusal şoklar dediğimiz bazı durumlar çocuğun ruhsal dengesini bozar, okul başarısını engeller. Örneğin, çocuğun bir yakınını kaybetmesi, aile üyelerinden birinin hastalığı, çocuğun anne ya da babadan uzun süre ayrılması, eşlerin ayrılması, yeni bir kardeşin doğması, anı bir korku, ergenlik sorunları, çocuğu ruhsal yönden geniş ölçüde etkiler. Bu durumlarda aile, öğretmen, ruh hekimi ya da psikoloğun işbirliği ile çocuk, ruh sağlığına kavuşturulabilir.

b) Aile içi ilişkilerin dengeli ve düzenli olması çocuğun başarısını olumlu açıdan etkiler. Böyle bir sağlıklı aile ortamında çocuk, karşısında anlayışlı, kendine güven veren, sorunlarıyla yakından ilgilenen bir anne ve baba bulur. Yeterli duygusal ve toplumsal etkileşim ortamının bulunmadığı ailelerde çocuğun başarısının olumsuz açıdan etkilendiğini görürüz. Çocuğun yeterli derecede ilgi ve sevgi göremediği bu tür ailelerde aile içi geçimsizlik ve dengesizlikler, çocuğun çalışmasını olumsuz yönde etkiler.

c) Ayrıca çocukların yetenekleri ailece zorlanmamalıdır. Zorlandığında başarısızlık söz konusu olur.

d) Ergenlik döneminde olan gençler de o dönemin yarattığı duygusal sebeplerle başarısız olabilmektedirler. Ergenin dikkati dağınık, duygusal gerginlik sebebiyle içine çekilir, ilgileri belirli noktalarda yoğunlaştığından düşünce alanı daralır ve böylece okul başarısı olumsuzlaşır. Ayrıca okul çalışmaları sebebiyle evde çocukla ilişkilere de dikkat etmek gerekir. Çocuğun başarısızlığı ile alay edilme, başarılı kardeşin sürekli olarak kendisine örnek gösterilmesi gibi durumlar çocuğu başarısız yaptığı gibi, onu içine kapanık, edilgen, bunalımlı çocuklar durumuna getirir. Çocukları arkadaş gruplarına katılmaya teşvik etmek, boş zaman değerlendirme imkânları sağlamak onu başarıya götürür.

e) Ailenin çocuğa karşı ilgisizliği de başarısızlığa yol açan eğitimsel bir hatadır. Çocukların bir kısmı okul dönüşü, evde kendileri ile ilgilenecek kimseyi bulamazlar. Anne ya işde ya da komşudadır. Evde olsa bile denetimde bulunmaz. Dersleri hakkında birşey sor-

maz, ödevleri, okulda ne yaptığını soran yoktur. Ödüllendirilmeyen, cezalandırılmayan çocuk okula karşı kendisi de ilgisiz kalır. Okuldan soğur, ders çalışmaz.

f) Anne babanın çok sert, otoriter oluşları da hatalı bir tutumdur. Baskı yoluyla disiplin sağlanır. Çocuğun hiçbir başarısızlığı hoşgörü ve anlayışla karşılanmaz. Çocuk her fırsatta azarlanır, eleştirilir, cezalandırılır, dövülür. Bu tür çocuklardan başarı beklenemez. Bu şartlarda yetişen çocuk, okula, öğretmenlerine ve arkadaş ortamına uyumda güçlük çeker. Öğretmen, aile ve rehberler işbirliği ile bütün çocukların sorunları çözülebilir. Bunun için ailenin çocuğa karşı tutumunu değiştirmesi, ona aile ocağında yer vermesi, düşüncelerine saygı göstermesi, ona söz hakkı tanıması, onda huzur ve güven duygusunu yaratması gerekir.

B) *Okuldan kaynakanan başarısızlık sebepleri:* Öğretmen, okul yönetimi, ders programları, öğretim yöntemleri bu konuda rol oynar. Öğretimin bireysel yöntemlere dayanılarak yapılmaması, başarısızlığın bir yönüdür. Her çocuğa aynı biçimde öğretim yapmayı gerektiren bir program, öğrencinin bireysel özelliklerini dikkate alamaz. Ağır öğrenenler olduğu gibi, üstün yetenekliler de vardır bir sınıfta. Bunların bir kısmı orta düzey öğrenciler için hazırlanan programlardan hüsrana uğrar, bir kısmı tembelleğe alışır. Bu çocuklar için hazırlanacak olan özel eğitim programlarında, onların gelişim düzeyleri ve yetenekleri dikkate alınmalıdır. Ezberciliğe yol açan müfredat programları da başarısızlığa yol açar. Bizdeki programlar, dikkat ve belleği zorlayan bazı kavramların aktarılması temeline dayanır. Böylece öğrenciler belirli kalıpları bellemeye zorlanırlar. Bu tür programlarda çocuk, araştırma, bilimsel düşünme, karşılaştırma ve senteze varma imkânından yoksun bırakılmaktadır. Bizdeki ders programları çok yüklüdür. Önemli olan, çocuğun kafasını doldurmak değil, onu biçimlendirmek, bilgisinden yararlanmasını sağlamak, belli bir bilgiyi nerede bulabileceğini ona öğretmektir. Daha önce öğrendiklerini özümlemeden, yeni şeyler öğrenmesi gereken çocuk, yeni bilgiyi alamaz, alırsa da çok çabuk unuttur ya da nerede, ne zaman kullanacağını kestiremez.

Öğretmenin tutumu: Olumsuz davranışları, otoriter tutumları, bilgi yetersizliği, çocuklara ve mesleğine karşı ilgisizliğiyle öğrencileri başarısızlığa iten öğretmenler vardır. Oysaki öğretmen, olumlu tutumlarıyla başarıyı artırır. Örneğin küçük sınıflarda dersi cazip kılmak, öğrencinin ilgi ve dikkatini uyanık tutmak, ödüllendirme,

ödevleri değerlendirme gibi yöntemlerde okulu sevdirmek, çocuk psikolojisini bilmek, uygun öğretim yöntemini seçmek, çocuklara çalışma alışkanlığı kazandırmak, öğretmenliğin temel ilkeleri olmalıdır. Öğretmen yetiştirme programlarında bu tür öğretmen yetiştirmeye önem vermeliyiz.

C) *Ekonomik imkânlardan doğan sebepler:*

Ailenin ekonomik imkânlarının sınırlı oluşu da başarısızlıkta rol oynar. Çocuğa okul araç-gereçleri sağlayamayan, boş zaman değerlendirme imkânları sağlayamayan, biyolojik ihtiyaçlarını fizikî ortamı ve beslenmesini sağlayamayan ailelerde okul başarısızlığı yaygındır.

Ohalde, okul başarısızlığı çok yönlü ve çeşitli sebeplere bağlı bir durumdur. Bu sebepleri göz önüne alarak çözüm yollarını bulmalıyız.

Devletimizin ailelerin gelir düzeylerini arttırma çabaları ekonomik çözümler arasındadır. Ayrıca, anne ve babanın, çocuğun ruh sağlığını düşünmeleri, onların yeteneğini ve ilgisini dikkate alarak yönlendirmeleri, onlarla ilgilenmeleri ve diyalog kurarak ortak çözüm yolları aramaları, hoşgörölü, anlayışlı olmaları, sanıyorum çocuğun başarılı olmasını sağlayan en güzel reçetelerdir. Ayrıca okullarımızda müfredat programlarında bilgi yığını azaltacak ve öğretim sistemlerinde ezberciliği kaldıracak düzenlemeler ile iyi bir öğretmen yetiştirme programının gerçekleştirilmesi de devletin okul başarısını sağlayacak önlemler arasındadır.

KAYNAKLAR

- Razon, Norma: "*Tembel Çocuk*". Eğitim ve Bilim, Cilt 6, Sayı 32, Temmuz 1981.
- Yavuzer, Haluk: "*Okulda Başarısızlık*" Aile ve Çocuk, Sayı 3, İstanbul 1983, Ak. Yay.
- Tezcan, Mahmut: *Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Ankara, 1981, A. Ü. Eğitim Fak. Yayın. No. 91
- Banks, Olive: *The Sociology of Education*, Sec. Ed., U.S.A., 1972.
- Şemin, Refia: *Okulda Başarısızlık*, Sosyo-Kültürel Açından Şanssız Çocuklar, İst. 1975, İ. Ü. Edebiyat Fak. Yay.